

Het Atlas Ensemble bespeelt o.a. de erhu, santur, zheng, ud, tar, ruan, sho, sheng, duduk en zurna.

REPORTAGE HET ATLAS ENSEMBLE

Het Atlas Ensemble repeteert in een loods in Amsterdam-Noord. Onder: artistiek leider Joël Bons.

Foto's Guus Dubbelman / de Volkskrant

Muziek als universele taal

Het Atlas Ensemble, dat topmusici uit de hele wereld verenigt, speelt op Bevrijdingsdag. 'Door musici uit hun comfort zone te halen, kom je tot iets dat nieuw is voor iedereen', aldus artistiek leider Joël Bons.

Van onze medewerker
Pablo Cabenda

AMSTERDAM Het is nog wat timide. Er mag van de Oezbeekse dirigent Artjom Kim wel wat meer durf in. 'Please show off, the world is yours. Understand?' Begrepen! Van viool tot duduk, van klarinet tot koto. Alleen de uitdrukking op het gezicht van de zheng-speler, een Chinees citerachtig instrument, houdt het tussen niet begrijpen en beleefde welwillendheid. Haar Chinese buurvrouw die de pipa bespeelt, een Chinese luit, vertaalt. Er volgt een kantonees een-tweetje tussen pipa en zheng, waar de rest van het orkest een beleefd afzijdige stilte handhaaft, waarin een klein grapie – er loopt een Chinese muur door het orkest – weet te ontsnappen. Gelach. Alleen de zheng-iste begrijpt het niet.

Geef niets. De miscommunicatie blijft in de loods in Amsterdam-Noord beperkt tot een verbale. Muzikaal heerst er eensgezindheid zo gauw het Atlas Ensemble, bestaand uit musici uit China, Japan, Armenië, Azerbeidzjan, India, Iran, Syrië, Turkije en Nederland, de repetitie inzet. Een deel uit Stockhausens *Tierkreis*,

de dierenriem op muziek gezet, en voor de gelegenheid bewerkt door de Italiaanse componist Stefano Pierini. Het is een van de stukken die het Atlas Ensemble op Bevrijdingsdag zal spelen in het programma *Imagine Utopia*.

'Grappig is dat, hè? Voor deze repetitie was ik bij een soort improvisatiesessie van een ander deel van het ensemble. Als je dan in taal een en ander probeert uit te kekken, krijg je meteen spraakverwarring. Maar speel of zing je het voor, dan valt het kwartje meteen.' En god ja, het is een cliché, daar is Joël Bons, artistiek leider van het Atlas Ensemble, zich van bewust. Maar het bewijst weer eens dat muziek, ongeacht zijn regiogebonden verschillen, een universele taal is die door iedereen met een open oor kan worden gewaardeerd en zelfs verbroedert. 'Armeniërs en Azerbeidzjanen slaan elkaar daar de hersens in en hier spelen ze naast elkaar.'

Het ensemble, waarvoor de spelers een aantal keer per jaar samenkomen, speelt vanavond in het Amsterdamse Muziekgebouw stukken van gastcomponisten, van Oezbekistan tot Japan. Bons noemt *Imagine Utopia*

'Armeniërs en Azerbeidzjanen slaan elkaar daar de hersens in en hier spelen ze naast elkaar'

een ode aan de vrije geest en de creativiteit. De Atlas Academy, in 2010 voor de tweede keer georganiseerd, is tien dagen barrières slechten en problemen overwinnen, want er waren tal van uitdagingen aan het begin.

De tegenstelling tussen orale traditie en geschreven notatie, bijvoorbeeld. Bons: 'Wij kunnen niks zonder papier. In het Midden-Oosten en In-

dia is improvisatie en spelen op gehoor juist de traditie. Terwijl Chinezen, in muzikaal formalistische zin althans, weer heel erg op ons lijken.' Dat merk je meteen in de praktijk: de pipa-speelster die aan het begin van de improvisatiesessie verzuchtte dat ze niet wist waar het stuk naar toe moest en de Armeense duduk-speelster die, gewend aan vrijheid, steeds haantje de voorste wilde zijn.

Bons kent de muzikale tradities inmiddels. Hij zwaait sinds de oprichting van het ensemble in 2002 het artistieke stokje. En hoewel het werk van zijn ensemble uniek is, weet hij ook dat ze niet de eerste zijn die uit liefde en nieuwsgierigheid muziekculturen samenbrengen.

Ligeti liet zich al inspireren door Afrikaanse ritmiek en Debussy werd in 1889 op de Wereldexpo in Parijs van zijn sokken geblazen door gamelanmuziek. 'Het verschil is dat die componisten wel een bepaald muzikaal aspect incorporeerden, maar niet de instrumenten. Er heerste vrees dat dit als muzikaal kolonialistisch zou worden gezien. Pas later in pop en jazz is die vrees afgeschild.'

'Wat Atlas zo bijzonder maakt is onze poging van één en één drie te

maken, door musici uit hun comfort zone te halen en ze daadwerkelijk te laten verdiepen in andermans muziek. Zo komt je tot iets dat nieuw is voor iedereen.'

Hoer werkt. Diverse musici hebben zich bekwaamd in een tweede, ver familielid van hun instrument. Zoals de Hollandse fluitist Harrie Starreveld die met een zenmeester de Japanse shakuhachi onder de knie kreeg. Het vocabulaire ging op de schop. 'We spraken vroeger over exotische instrumenten. Maar dat zijn ze alleen als je een eurocentrische benadering hebt. Als je uitgaat van een gelijkwaardige manier van musiceren, dan slaat die term nergens op.'

En de emancipatie werkt door, ook bij het publiek. Waar Bons vroeger standaard een inleidend praatje hield over de instrumenten, merkt hij nu een kennisverbreiding bij bezoekers die het letterlijk allemaal al gehoord en gezien hebben. 'Die hebben zoiets van 'ja, ja we weten nu wel wat een pipa is. Laat maar horen hoe goed jullie zijn!'

Het Atlas Ensemble,
Imagine Utopia
5/5 in Muziekgebouw aan 't IJ